

AV PALLE YDSTEBØ

Slaget ved Waterloo – 200 år etter.

Det er alltid et jubileum på gang. Noen større enn andre. I denne artikkelen retter Palle Ydstebø et kritisk blikk på det aller største. Hva gjelder militære jubileum er ingenting større enn Waterloo, og slik har det vært siden slaget sto. Hvorfor ble det slik? Er det bare fordi slaget var “a damn close-run thing”?

Oberstløytnant Palle Ydstebø er historiker og seksjonssjef ved Militærmaktavdelingen ved Forsvarets stabsskole.

Mens valmuene vaier i vinden for de unge døde på slettene i Flandern, er det syrinene som sprer sine lyseblå blomster over de tyske heltegravene ved Waterloo. Da Martin Grief skrev diktet *Auf dem Schlachtfeld von Waterloo* i 1865, var han en av mange tyskere som mente samtiden hadde glemt Waterloo, og han ville bidra med sitt for at tyskerne skulle minnes sin fortid.¹ Det var ingen enkel sak da det på dette tidspunktet ikke fantes noe Tyskland (det kom noen år senere), og det var styrker fra flere tyske stater som hadde slått mot Napoleon ved Waterloo, både under Wellingtons og under Blüchers kommando.

Men hva hadde nå egentlig tyskerne med slaget ved Waterloo å gjøre? Var det ikke der Wellingtons tapre briter slo Napoleon ut av historien? Det er den versjonen som de som har peiling på såkalt strategisk kommunikasjon kaller «the most compelling story» eller «the dominant narrative». Men britene utgjorde bare om lag 25.000 av Wellingtons koalisjonsstyrke på omtrent 70.000. Av de 70.000 allierte soldatene som stod i mot Napoleons angrep, var det om lag 24.000 tyskere i enheter fra Hannover, Nassau og Brunswick, i tillegg til 7000 tyskere i the King's German Legion, mens resten var nederlendere. Wellington førte altså kommando over flere tyskere enn briter ved Waterloo. I tillegg kom den 72 år gamle Gebhard Leberecht von Blücher og hans 85000 prøyssere. Utpå ettermiddagen 18. juni 1815 angrep Blücher "Marschall Vorwärts" med 48.000 av disse inn i Napoleons flanke og rygg. Den store og ikke minst samtidige militærteoretiker, baron Antoine Henri Jomini, mente at det var Blücher og prøysserne som var den viktigste grunnen til Napoleons nederlag, med Wellingtons seige forsvar som nummer to.²

Det er gode grunner til å stille spørsmål til Jominis vurdering, men kombinasjonen av Wellingtons taktisk svært dyktige forsvarsstrid og Blüchers offensive driv, var åpenbart mer enn selv Napoleon

kunne tåle. Men hvem var det nå egentlig som vant, om vi løfter blikket utover og forbi slagfeltet?

Enda et slag i Belgia

I 2010, like før 195-årsjubileet for slaget, kunne vi lese en kommentar i *Financial Times*: "Emmanuel Bacquet, the director of the battlefield, says a survey a few years ago showed that 70 per cent of visitors thought Napoleon had won. In a funny way, they may be right. 'He lost the battle,' says the British military historian Richard Holmes, 'but he has won the memorialisation.'"³ Det er mye god mat for konspirasjonsteoretikere her, men det er ikke tvil om hvem som er hovedpersonen når man besøker Waterloo. Det er heller ikke bare ved Waterloo at påstanden om at det er seierherrene som skriver historien utfordres. Tenker man nærmere etter, blir man slått av hvor stor påvirkning taperne har på den historien som senere fortelles. Det tok for eksempel hundre år før Sørstatenes glorifisering av sin egen "lost cause" ble utfordret etter den amerikanske borgerkrigen. Og etter andre verdenskrig fikk tyske generaler rikelig anledning til å skrive seg ut av nazistenes folkemord, og fikk lenge prege den kalde krigens forståelse av krigen på østfronten. Og fortsatt er det propagandaen til det gamle apartheidregimet i Sør-Afrika som preger manges oppfatningene av Boerkrigen.⁴

Fra torsdag 18. til søndag 21. juni er det storstilt feiring av 200-årsjubileet for Napoleons endelige nederlag, eller for Wellingtons strålende seier, og ikke minst for en 200-årig suksesshistorie for omdømmebygging og moderne turisme.⁵ Etter at den 20-årsperioden vi kaller Napoleonskrigene tok slutt, kunne endelig en voksende middelklasse i Storbritannia gi seg turismen i vold. På grunn av en mengde sammenfallende og forsterkende forhold ble altså slagmarken sør for Waterloo det første store turistmålet, og Waterloo holder fortsatt stand. Landsbyen Waterloo er ikke engang i nærheten av slagfeltet, så hvorfor ble slaget oppkalt etter en liten husklynge fem km nord for stedet slaget stod? Blücher foreslo å kalle opp slaget etter gården La

Belle Alliance der han møtte Wellington etter slaget, ikke minst fordi navnet ville understreke selve alliansen av alle nasjoner i hæren som kjempet mot Napoleon. Wellington ville ikke ha noe av det forslaget og ga slaget navnet Waterloo, etter det stedet han selv hadde overnattet før kampene startet, og som faller britene langt lettere i munnen enn alternativene, spesielt i sin anglifiserte versjon. Fransk-mennene kalte opp slaget etter gården Mont St Jean, og A.V. Seaton gjør et poeng av at det tilsynelatende harmløse som å gi et slag navn, kan få store følger når det gjelder å forme oppfatningen om det som hendte.⁶ Hva var så slaget om Waterloo?

Slaget ved Waterloo var kulminasjonen av en tredagers kampanje som startet med Napoleons angrep mot prøyssernes ved Ligny og skjerming mot britene ved Quatre Bras. Prøysserne ble for så vidt slått, men løsrev seg og klarte de neste dagene å unngå Napoleons styrke under marskalk Grouchy som skulle forfølge prøysserne og hindre dem å slutte seg til Wellington. Etter Quatre Bras klarte Wellington å trekke seg kontrollert tilbake og etablere seg i bakskråningen tvers over hovedveien til Brussel. Samtidig med slaget ved Waterloo, holdt prøysserne Wavre mot Grouchy lenge nok til at Blüchers hovedstyrke nådde fram i tide.⁷ Om kvelden 18. juni 1815 var slaget ved Waterloo over, men historien om Waterloo hadde bare så vidt begynt, og den handler i først rekke om turisme.

Sakralisering og turistifisering

De første turistene kom faktisk til området før selve slaget sto. De fulgte med hærene til slagmarken, og fikk med seg blodbadet ringside.⁸ Den neste gruppen besøkende var likplyndrere, som forsynte seg av det som var å få med seg fra falne og skadde soldater. Sårede og istykkerskutte soldater var et lett bytte for driftige folk. Noe av det som var mest ettertraktet, var de fine og hvite tennene til de unge soldatene. Tannhelse var lite påaktet for 200 år siden, sukker var populært og tennene råtnet, falt ut eller ble trukket ganske tidlig. Gebisser var derfor ettertraktet og de såkalte Waterloogebissene var svært populære i generasjonen etter 1815.⁹ Deretter strømmet turister til, bredt forstått, i store

mengder. Denne gruppen bestod av slektninger (av deltakere og falne), byråkrater, kunstnere og journalister. Det var ofte opp til familien selv å pleie dem som lå levende, men pleietrengende og forsvarsløse igjen på valplassen.¹⁰ Flere var også diplomater og byråkrater som arbeidet med å avslutte den perioden vi kaller Napoleonskrigene, og var på vei til eller fra okkupasjonsadministrasjonen i Paris eller fredskonferansen i Wien. Kjente størrelser i denne gruppen var Sir Walter Scott, samtidens mest berømte forfatter etter Lord Byron, og den prisvinnende poeten Robert Southey, som allerede året etter kunne publisere diktet «The poet's pilgrimage to Waterloo»¹¹

Like etter disse kom ferieturistene, og med disse suvenirjegerne. Selv Kong George IV dro som turist til Waterloo, og ble guidet rundt på slagmarken av Wellington i 1821. For mange var selve slagmarkens anonymitet en stor skuffelse, noe også Byron kommenterte. Fra 1830-tallet ble det reklamert med guidede kjøreturer fra Brussel, og pioneren i selskapsreiser, Thomas Cook, startet de første turene til Waterloo på 1850-tallet. Med turistene kom også suvenirselgerne og de første falske «ekte» Waterloosuvenirne kom på markedet på 1830-tallet. Profesjonelle guider var snart på plass og det samme var bøker i form av øyenvitneskildringer (tidsvitner med dagens terminologi) og rene guidebøker.¹²

Da Arthur Wellesley, 1st Duke of Wellington selv besøkte slagmarken ved Waterloo på 1830-tallet, skal han ha utbrutt: “[...] they have ruined my battlefield!”. Grunnen til utbruddet skyltes at for å bygge den 43 meter høye Løvehøyden (the Lion's Mound, Butte de Lion) ble det tatt ut 300.000 kubikkmeter masse fra bakketoppen, som sammen med den åpne skogen og den nedsunkne veien utgjorde Wellingtons sterke bakskråningstillig. Victor Hugo påpeker det samme i *Les Misérables* (selv om West End-musikalen ikke har fått med seg dette vesentlige momentet). Wellington hadde god grunn for utbruddet sitt, det var nemlig denne bakskråningstillingen som var nøkkelen til hele forsvaret.¹³

Wellingtons protester til tross, Waterloo var allerede et av lokomotivene i den moderne turist-

The Waterloo Medal var den første medaljen som britiske myndigheter tildelte alle deltakerne i en konkret kampanje. Man kan lett tenke seg til hva britiske veteraner fra tidligere slag og kriger mente om den beslutningen.

industrien, med tusenvis av besøkende årlig. Og Waterloo, eller minnet om Waterloo, eller for å være mer presis: minnene om Waterloo, ble viktige elementer i britisk politikk og samfunnsliv de neste 100 årene. Mens turismen var det første som trakk oppmerksomheten til Waterloo, var sakraliseringen (the Sacralisation) av slagmarken det neste. Sakralisering betyr i denne sammenhengen å gjøre en turistattraksjon til noe mer enn bare et sted, et «quasi-holy object in the eyes of the pilgrim-tourist». Seaton bruker sakraliseringsmodellen til Dean MacCannel, og skriver at denne sakraliseringen startet allerede dagen etter slaget, og har fortsatt siden. Waterloo fantes knapt på et kart i 1815, men i dag er forestillingen om Waterloo en universell myte framkallet de faktiske hendelsene og de politiske følgene av selve slaget.¹⁴

Sakraliseringsprosesser starter med å gi attraksjonen et navn. Som tidligere nevnt var det altså Wellington som insisterte på navnet Waterloo. Den neste fasen handler om innramming og oppløfting (Framing and Elevation), der bygging av monumenter er den mest synlige. Byggingen av Løvehøyden, som rager 43 meter over omgivelsene, var det første store monumentet. Det var denne vandaliseringen av det opprinnelige terrenget som Wellington hisset seg opp over, og som da den ble ferdig i 1826 gjorde at slagmarken sør for Waterloo skilte seg markert ut fra omgivelsene. Franskmennene likte den heller ikke spesielt godt, og skjøt på den på vei tilbake etter beleiringen av Antwerpen

i 1832. Løvehøyden er i dag en av over 135 monumenter og fysiske markører på slagfeltet.¹⁵ I dag er det nettopp Løvehøyden og alle de andre synlige monumentene som gjør at slagmarken ved Waterloo skiller seg ut fra alle de andre slagmarkene i Nord-Frankrike og Belgia som har vært viktige i britisk historie. Historisk viktige slag som Crécý og Agincourt, Malplaquet og Ramillies, som alle ligger i samme området, må man lete seg fram til både i historiebøkene og i terrenget.

Den neste fasen i sakraliseringsprosessen er å gjøre stedet eller gjenstanden til en form for alter eller helligdom (Enshrinement). Det handler om at ting som er etablert som del av den innledende sakraliseringen selv får en opphøyet status. Eksempel er at bygninger som huser spesielle gjenstander, i seg selv blir monumenter, men uten at de hadde noe å si for selve hendelsen. Seaton trekker fram kirken ved Waterloo, som i utgangspunktet var temmelig beskjeden, men som ble ombygget i 1855 til et viktig minnested til ære for de britiske falne. Hele området ble etter hvert kultivert og pyntet med alt fra markører over avdelinger og hendelser, til bygget og det store panoramamaleriet like nedenfor Løvehøyden.¹⁶

Den fjerde fasen omtales som mekanisk reproduksjon (Mechanical Reproduction), der MacCannell argumenterer for at mekanisk reproduksjon av turistattraksjoner gjør attraksjonen mer intens og opphøyer den, og blir med det en viktig betingelse for sakraliseringen. Waterloo trekkes fram som et godt eksempel, der både det trykte ord og bilder bidro sterkt til at hendelsen og stedet fikk den framtrekkende plasseren i den (britiske) offentlige bevisstheten. Da er vi inne på et av disse sammentreffene som gjør at noe skiller seg ut i historien. Slaget ved Waterloo var det første i historien som foregikk samtidig med en revolusjon i trykkerifaget, som gjorde at hastighet og volum på trykksaker overgikk alt som hadde vært tidligere. Denne utviklingen førte til den første storhetstiden for avisene, der det trykte ord gikk fra å være en luksus for de få til noe alle ville ha, og da spesielt den framvoksende middelklassen. Illustrerte bøker, underholdningsindustrien, og den allerede nevnte masseturismen

bidro alle at Waterloo ble det Waterloo vi kjenner i dag.¹⁷

Sosial reproduksjon (Social Reproduction) er den siste fasen i sakralisering, og handler om at atraksjoner og hendelser kommer inn i hverdagslivet langt borte fra der de oppstod eller befinner seg. I løpet av 1800-tallet ble navnet Waterloo gitt til veier, puber, gater, broer, etc., og bilder relatert til hendelsen hang på veggene i hjemmene til folk flest. Over hele Storbritannia fant man Waterloo, ofte sammen med Wellington. Dette var bare delvis en del av en bevisst politikk, men også unike uttrykk for hva folk følte. Seaton oppsummerer med: "In summary, Waterloo entered the popular psyche of the British at home and overseas, not just through the media, but through taken-for-granted objects in their everyday environment and the social practices associated with them."¹⁸

Men det måtte mer til enn bare at Waterloo ble sakralisert for at folk skulle besøke stedet. Sosiale omstendigheter måtte motivere folk, og materielle forhold måtte klaffe. Alt dette og mere til gjorde at Waterloo ble den turistmagneten det fortsatt er. De første som besøkte stedet hadde personlige eller tjenstlige grunner til å reise, men så kom alle de som overhodet ikke hadde noen forbindelse med disse jordene sør for Brussel. Disse turistene var formatert av romantikkens strømninger rettet mot forfall og fragmentering, der det klassisk tragiske i Napoleons nedgang og endelige nederlag gikk rett inn i datidens kulturelle hovedstrømning. Waterloo lå i tillegg både på hovedveien til kontinentet og var lett tilgjengelig for reisende over kanalen. Dampskip og jernbane var allerede i ferd med å revolusjonere reisingen hva gjaldt pålitelighet, sikkerhet og ikke minst volum og pris. Kontinentet ble igjen oversvømt av pengesterke og reiselystne briter, etter at krigsårene hadde lagt en demper på den framvoksende masseturismen.¹⁹

Hva så med tyskerne?

Som vi innledet med var det nesten tre ganger så mange tyskere enn briter som sloss mot Napoleon ved Waterloo 18. juni 1815, men det var altså briterne som definerte ettermålet og skal vi tro Financial

Times er det egentlig Napoleon det hele handler om. I 1815 hadde virkelig tyskerne en del uoppgjort med Napoleon. Mens briterne hadde slaget ved Waterloo som slutten på en 20 år lang «stedfortrederkrig» med Napoleon, hadde tyskerne en mer mangfoldig og traumatisk erfaring med korsikaneeren. Prøysens katastrofale nederlag ved Jena-Auerstedt i 1806 var ett ytterpunkt, og Bayerns allianse med Napoleon et annet, men alle tyskere erfarte direkte eller indirekte Napoleons styre fra 1806 til frigjøringskrigene (Befreiungskriege) i 1813. Mange tyske fyrster og stater hadde et forklaringsproblem i 1815, og flere tilnærminger ble valgt i omdømmebyggingen, noe som reflekterte de ulike tyske staters posisjon og de forskjellige holdningene de ulike fyrstene hadde til Napoleon.²⁰

Et viktig punkt i den tyske forståelsen, er at slaget ved Waterloo var som en ekstraomgang å regne. Etter at Napoleon hadde mobilisert en ny armé i 1813, ble det utkjempet flere store slag i Tyskland, der folkeslaget i Leipzig med nærmere 600.000 soldater på begge sider effektivt avsluttet Napoleons ambisjoner på kontinentet. I 1814 fulgte de allierte armeene Napoleon inn i Frankrike og Napoleon aksepterte å gå i eksil på Elba, der han gikk i land 4. mai.²¹ Når så Napoleon igjen møtte tyske styrker ved Ligny og senere ved Waterloo og Wavre, så hadde tyskere allerede sloss mot franske soldater fra Russland gjennom hele Europa like til Portugal, der the King's German Legion var en del av Wellingtons armé. Wellington derimot, hadde aldri tidligere møtt Napoleon i felt.

Tolkningene av Waterloo fulgte to hovedlinjer i de tyske samfunnene; som inspirasjon til de liberale strømningene som fulgte et borgerskap i framvekst, eller som forsvar av de etablerte elitene. Det samme gjaldt frigjøringskrigene, som på den ene siden ble tolket som en bekreftelse på herskernes rett til å styre, mens på den andre siden ble ledere som Ludwig von Lützow og Blücher sett på som symboler for et nytt Tyskland med folkelig deltakelse i samfunnslivet. Kevin Pryor trekker spesielt fram Lützows frivillige frikorpsregiment med sin kokarde i svart, gull og rødt, som ble fargene til de liberale politiske

strømningene og som er fargene til det tyske flagget i dag. I de første årene var Waterloominnet blant tyskerne først og fremst lokalt forankret, og speilet det fragmenterte tyske området. Den neste fasen falt sammen med de tyske samlingskrigene, der den prøyssiske innsatsen fikk størst plass og Waterloo (som mye annen tysk historie) ble tolket inn i etableringen av Det tyske keiserriket drevet fram av Prøysen.²²

I Det tyske keiserriket ble Waterloominnet, og spesielt minnene fra frigjøringskrigene utnyttet for alt det de var verdt til å legitimere og underbygge keiserriket, keiseren selv og ikke minst Hohenzollern-familien. Spesielt var avdukingen av minnesmerket på 100-årsdagen for folkeslaget i Leipzig toppen av tysk nasjonal sjåvinisme, noe som også utartet seg i stikk til britene over at slaget ved Waterloo ikke ble gitt det mer solidariske navnet Belle Alliance, slik Blücher forslo. Keiserrikets sjåvinisme ble da også god mat for den politiske opposisjonen, der satire i form av forskjellige kunstneriske uttrykk ble temmelig beisk. Spesielt gjaldt det spenningen mellom det autokratiske styret og de liberale nasjonale krefte som var drivende i reformarbeidet etter Jena og under frigjøringskrigene. Disse forskjellige tolkningene av minnene etter Napoleonskrigene tydet også på at keiserriket ikke hadde klart å ta monopol på historien fra lokale tolkninger og lojaliteter.²³

Under første verdenskrig ble 100-års minnet om Waterloo brukt aktivt og kreativt i propagandaen både på britisk og tysk side. Waterloominnene var så tydelige i folks bevissthet at de fungerte utmerket som referanseramme for krigens propaganda. Pryor viser til fire ulike uttrykk denne bruken av Waterloo fikk. Det første er krigshistorisisme, der Waterloominnet ble tilpasset slik at det kunne brukes til å støtte opp om den pågående krigens hensikt. Det neste uttrykket var heltedyrkelsen, der autoriteten til viktige generaler som Sir John French, Sir Douglas Haig og ikke minst Generalfeldmarschall Paul von Hindenburg, ble forsøkt forsterket i opinionen ved å tillegge dem egenskapene til Wellington og Blücher. Det tredje uttrykket var sjåvinisme, der Waterloominnene ble tolket inn i krigspropagandaens fiendebilder, selv om rollene alliert/fiende

Å gjenskape gamle slag gjennom flotte kostymer og god stemning kan både holde kunnskapen om våpen og uniformer i hevd, men har naturlig nok lite med slagets grusomme realiteter å gjøre. Jeg vil tippe at en del av Napoleonskrigenes mange ofre også ville ha funnet virksomheten en smule smakløs.

hadde skiftet siden sist.²⁴

Det siste uttrykket er det mest interessante, og det handler om etableringen av en minnekultur for falne soldater. Pryor viser til Thomas Laqueur som skriver at januar 1915 var et paradigmeskifte i den militære erindringstradisjonen fra ren heltedyrkelse til «[...] the era of the common soldier's name or its self-conscious and sacralised oblivion.» Krigene hadde ført til kansellering av all pomp og prakt under 100-årsjubileet for Waterloo, og da ble det å hedre de falne fra 1815 en måte å minnes slaget på. Dette gjaldt både i Storbritannia og i Tyskland, men med ulike vinklinger. Et trekk i Storbritannia var å bruke Waterloominnet til forsoning med franskmennene. På den måten ble disse seremoniene begynnelsen på den moderne måten å hedre falne soldater på, slik vi i dag finner det igjen i Remembrance Day, Volkstrauertag og Forsvarets minnedag. Det tyske Waterloominnet i 1915 var mer nedtonet, knyttet til Heimat-tradisjonen og var lokalt forankret, men reflekterte også Heimat-tradisjonen som alternativ til Keiserrikets nasjonalisme.²⁵

Waterloo og europeisk integrasjon

Etter første verdenskrig var naturlig nok ikke Waterloo så mye framme, men fikk fornyet aktualitet i den europeiske integrasjonsprosessen som startet etter andre verdenskrig. 150-årsjubileet i 1965 kom midt under denne prosessen og fikk forskjellige uttrykk og vakte ulike minner i forskjellige land. I

Storbritannia var feiringen storslått og overdådig, som for å kompensere for mangel på feiring i 1915. Det var også en voksende interesse for Waterloo etter andre verdenskrig og over 200.000 briter besøkte stedet årlig utover 1960-tallet. Den franske feiringen bestod av utstillinger, konferanser og saker i media, og virker å være et forsøk på å skape mening med de ulike spenningene som er heftet med arven etter Napoleon. I Vest-Tyskland var traumet etter andre verdenskrig fortsatt åpent og noen fryktet at feiring av Waterloo kunne undergrave den europeiske integrasjonsprosessen. Et annet forhold var at det lokale elementet ved de tyske kontingentene ved Waterloo kunne bidra til å skape skiller mellom de tyske forbundsstatene på bekostning av Forbundsrepublikken.²⁶

Et annet tysk uttrykk i perioden var vektleggingen av å restaurere de tyske monumentene på slagmarken, og dette er knyttet til en endring i det tyske samfunnets holdning til fortidsminner på 1960-tallet. Når så minnene ved Waterloo gikk fra å oppmuntre til heroisme og heltedød, til å hedre de døde, så passet det også inn i samfunnsdiskursen der også tyskerne så seg selv som ofre i en krig Hitler hadde startet og alle hadde tapt. Waterloo fikk også en rolle i kulturdiplomati mellom Vest-Tyskland og Storbritannia, der dronning Elizabeth II refererte spesielt til samarbeidet mellom Wellington og Blücher i en tale under statsbesøket i 1965. Men det var ikke helt rosenrødt heller. Da britene tilbød Belgia å stille med 2000 britiske soldater til en stor fellesparade ved Waterloo, avsto den franske presidenten de Gaulle å delta, med den begrunnelsen at han var opptatt med å planlegge 900-års feiringen av normannernes invasjon av de britiske øyer. Så var det da også noen som tolket flyttingen av NATO-hovedkvarteret – etter at Frankrike trakk seg fra den militære alliansen, til Brussel (like nord for Waterloo), som en melding fra USA og Storbritannia til de Gaulle.²⁷

Waterloo er et av de stedene i Europa med flest lag historie, erindring og erindringsprosesser liggende over hverandre. Et blodig slag som satte et punktum

for en over 20 år lang krigsepoke har utviklet seg til et begrep helt løst fra de faktiske realitetene. Et begrep som lever sitt eget liv nærmest fordi navnet Waterloo er så til de grader etablert i vestlig kultur og i engelsk som dominerende språk. Samtidig ligger elementer fra 200 år gamle kriger og gnisser når jubileene kommer opp. Jasper Heinzen mener det går an å hevde med bakgrunn i britenes Trafalgarfeiring i 2005 og bevilgningen i 2013 på 1 million pund til renovering av Hougoumont ved Waterloo, at selv dagens politiske beslutningstakere er fanget i en form for konkurransetenkning når det gjelder Waterloo. Sammenfallet i tid mellom minnene fra første verdenskrig og Waterloo åpner i alle fall for en mulighet til å sette de to hendelsene inn i et felles rom for gjensidig erindring, og dermed forsøke å nøytralisere skillet mellom vinnere og tapere.²⁸

Når så festivitene for alvor drar i gang på Wellingtons (og Blüchers og Napoleons) vandaliserte slagmark midt i juni, så er det ikke bare et historisk slag som skal gjenopplives med «5000 re-enactors, 300 horses and 100 canons»,²⁹ men også 200 år med en mengde sammenvevde prosesser som blir synlig på mange forskjellige vis. Få andre historiske hendelser har så lenge levd med en tilsvarende oppmerksomhet, gått inn i så mange ulike lands kultur og språk, eller vunnet Melodi Grand Prix. Det er også rekonstruksjoner av andre slag rundt omkring i verden, men det er bare spesielt interesserte som vet noe om Jena, Borodino eller Ligny. Rekonstruksjonen av Ligny går for øvrig i uka før Waterloo (12.-16. juni), slik at det kan bli mange gode militære dager i Belgia i år. Andre slagsteder i verden besøkes normalt bare av spesielt interesserte, og det er bare Normandie som nærmer seg Waterloo som et allment militært turistmål. Invasjonen 6. juni 1944 involverte omtrent like mange soldater på slagmarken som Waterloo i 1815 (men adskillig flere på sjøen, i lufta og i oppfølgingsstyrkene). Tapene i slaget ved Waterloo var derimot tre ganger større enn på invasjonssdagen 6. juni 1944, men så varte andre verdenskrig enda i ¾ år og krevde enda flere hundretusen liv før Nazi-Tyskland ga seg.

En del nordmenn sliter med å begripe hvorfor slaget ved Waterloo, eller der omkring, sto etter det

norske mirakelåret 1814. For kom ikke den 17. mai som følge av Napoleons nederlag? Jo, men det var altså nederlaget ved Leipzig i 1813. Uansett nordmenns forhold til Waterloo, kan vi slå fast at vi ikke er fremmede for å dyrke kollektive militære myter

her hjemme på berget heller. Når både okkupasjon og frigjøring markeres i Norge, noe vi stadig gjør, gjøres det med betydelige doser myter og samstemmig fantasi, men det er en annen historie.

Litteratur

Ash, Chris. Kruger, Kommandos & Kak. Pinetown, South Africa: 30° South Publishers (Pry) Ltd, 2014.

Chandler, David G. On the napoleonic wars: collected essays. London: Greenhill Books, 1994.

Connelly, Owen. Blundering to glory: Napoleon's military campaigns. Lanham: Rowman & Littlefield, 2006.

Connelly, Thomas S., og Barbara L. Bellows. God and General Longstreet The Lost Cause and the Southern Mind. Baton Rouge: Louisiana State University Press, 1986.

Engel, Matthew. "Dispatch from Waterloo." <http://www.ft.com/cms/s/2/04602eb8-7766-11df-ba79-00144feabdc0.html>.

Greif, Martin. Gedichte. Stuttgart: J.G. Cotta, 1883.

Heinzen, Jaspar. "A negotiated Truce." *History & Memory* 26, no. 1 (2014): 39-74.

Hutchinson, Robert W. "The Weight of History: Wehrmacht Officers, the U.S. Army Historical Division, and U.S. Military Doctrine, 1945-

1956." *Journal of Military History* 78, no. 4 (10// 2014): 1321-48.

Jomini, Antoine Henri. *The Political and Military History of the Campaign of Waterloo*. New York: D. van Nostrand, 1862.

Kershaw, Robert. *24 Hours at Waterloo: 18 June 1815*. London: WH Allen, 2014.

Pryor, Kevin. "The Mobilization of Memory: The Battle of Waterloo in German and British Memory, 1815-1915." *Southern Illinois University Carbondale*, 2010.

SA, VO Communication. "Waterloo2015."

<https://www.waterloo2015.org/en>.

Seaton, A. V. "War and Thanatourism: Waterloo 1815-1914." *Annals of Tourism Research* 26, no. 1 (1999): 130-58.

Semmel, Stuart. "Reading the Tangible Past: British Tourism, Collecting, and Memory after Waterloo." *Representations*, no. 69 (2000): 9-37.

Referanser

- 1 A. V. Seaton, "War and Thanatourism: Waterloo 1815-1914," *Annals of Tourism Research* 26, no. 1 (1999): 49.
- 2 Owen Connelly, *Blundering to glory: Napoleon's military campaigns* (Lanham: Rowman & Littlefield, 2006), 211-30. Antoine Henri Jomini, *The Political and Military History of the Campaign of Waterloo* (New York: D. van Nostrand, 1862), 223.
- 3 Matthew Engel, "Dispatch from Waterloo," <http://www.ft.com/cms/s/2/04602eb8-7766-11df-ba79-00144feabdc0.html>.
- 4 Se for eksempel: Thomas S. Connelly og Barbara L. Bellows, *God and General Longstreet The Lost Cause and the Southern Mind* (Baton Rouge: Louisiana State University Press, 1986); Robert W. Hutchinson, "The Weight of History: Wehrmacht Officers, the U.S. Army Historical Division, and U.S. Military Doctrine, 1945-1956," *Journal of Military History* 78, no. 4 (2014). Chris Ash, Kruger, Kommandos & Kak (Pinetown, South Africa: 30° South Publishers (Pry) Ltd, 2014).
- 5 VO Communication SA, "Waterloo2015," <https://www.waterloo2015.org/en>.
- 6 Seaton, "War and Thanatourism: Waterloo 1815-1914," 140-43.
- 7 Connelly, *Blundering to glory: Napoleon's military campaigns*, 211-30.
- 8 Seaton, "War and Thanatourism: Waterloo 1815-1914," 133. (Også den senere grunnleggeren av Røde Kors, Henri Dunant, fikk sitt første møte med krigens redsler som turist, ved Solferino, i 1859.)
- 9 Stuart Semmel, "Reading the Tangible Past: British Tourism, Collecting, and Memory after Waterloo," *Representations*, no. 69 (2000): 9.
- 10 Se for eksempel den gripende fortellingen til Lady De Lancey i *A Week at Waterloo in 1815*, som stelte sin dødelige sårede mann, Colonel Sir William Howe De Lancey ved Waterloo
- 11 Seaton, "War and Thanatourism: Waterloo 1815-1914," 134-35.

- Semmel, "Reading the Tangible Past: British Tourism, Collecting, and Memory after Waterloo," 11-14.
- 12 Seaton, "War and Thanatourism: Waterloo 1815-1914," 136-39.
- Semmel, "Reading the Tangible Past: British Tourism, Collecting, and Memory after Waterloo," 25-26.
- 13 David G. Chandler, *On the napoleonic wars: collected essays* (London: Greenhill Books, 1994). Seaton, "War and Thanatourism: Waterloo 1815-1914," 143-44. Robert Kershaw, *24 Hours at Waterloo: 18 June 1815* (London: WH Allen, 2014), 9.
- 14 Seaton, "War and Thanatourism: Waterloo 1815-1914," 139-40.
- 15 *Ibid.*, 143-45.
- 16 *Ibid.*, 145-46.
- 17 *Ibid.*, 146-49.
- 18 *Ibid.*, 149-50.
- 19 *Ibid.*, 150-51. Semmel, "Reading the Tangible Past: British Tourism, Collecting, and Memory after Waterloo," 11, 14-16.
- 20 Kevin Pryor, "The Mobilization of Memory: The Battle of Waterloo in German and British Memory, 1815-1915" (Southern Illinois University Carbondale, 2010), 49-52.
- 21 Connelly, *Blundering to glory: Napoleon's military campaigns*, 191-209.
- 22 Pryor, "The Mobilization of Memory: The Battle of Waterloo in German and British Memory, 1815-1915" 54-69.
- 23 *Ibid.*, 70-79.
- 24 *Ibid.*, 80-99.
- 25 *Ibid.*, 106-10.
- 26 Jaspar Heinzen, "A negotiated Truce," *History & Memory* 26, no. 1 (2014): 45-49.
- 27 *Ibid.*, 50-52.
- 28 *Ibid.*, 59-62.
- 29 SA, "Waterloo2015".